

המעט מכל העמים

הוא קצר ונחבא אל הכלים, אך יש לו פוטנציאל נפיץ. בכוחו של משפט קטן הכמוס בפרשתנו לגרום לנו לחשוב מחדש על מהותה של ההיסטוריה היהודית ועל משימתו של העם היהודי בזמננו.

משה הנואם בפני בני דור המדבר, בניהם של יוצאי מצרים, הזכיר להם אך זה עתה כמה יוצא דופן הוא הסיפור שהם יורשיו:

הִנְהִיָּה כְּבָר הַגְּדוֹל הַזֶּה אוֹ הַנְּשָׁמַע כְּמָהוּ? הַשְּׁמַע עִם קוֹל אֱלֹהִים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ כַּאֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ אֶתְּהָ וַיַּחֲזִי? אוֹ הַנְּסָה אֱלֹהִים לְבוֹא לְקַחַת לּוֹ גּוֹי מִקֶּרֶב גּוֹי כְּמִסַּת בְּאֶתֶר וּבְמִוִּפְתֵּי וּבְמִלְחָמָה וּבִיד חֲזָקָה וּבְזִרְוֹעַ נְטוּיָה וּבְמוֹרָאִים גְּדֹלִים כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה לָכֶם ה' אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיכֶם? (דברים ד, לב-לד)

בני ישראל עוד לא עברו את הירדן. הם טרם החלו לחיות חיי עם עצמאי בארצו. ובכל זאת משה כבר בטוח, בוודאות היכולה להיות רק פרי נבואה, שהם עם שאין דוגמתו. מה שקרה להם עד כה היה ייחודי. הם היו, ועודם, עם שנועד לגדולות.

משה מזכיר להם את ההתגלות הגדולה בהר סיני. הוא מספר על עשרת הדיברות. הוא מנסח את תמציתה המפורסמת ביותר

שיג ושיח - הרב יונתן זקס

של האמונה היהודית: "שמע, ישראל: ה' אלהינו, ה' אחד" (ו, ד). הוא מציג את מלכת המצוות: "ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך" (ו, ה). פעמיים הוא אומר לשומעיו לשנן דברים אלה לילדיהם. הוא נותן להם את משימתם הלאומית הנצחית: "כי עם קדוש אתה לה' אלהיך. בך בחר ה' אלהיך להיות לו לעם סגולה מכל העמים אשר על פני האדמה" (ז, ו).

ואז הוא אומר להם כך:

לֹא מִרְבֶּכֶם מִכָּל הָעַמִּים חָשַׁק ה' בָּכֶם וַיִּבְחַר בָּכֶם, כִּי אַתֶּם הַמְּעַט מִכָּל הָעַמִּים. (ז, ז)

המעט מכל העמים? מה קרה לכל ההבטחות שבספר בראשית, שאברהם יהיה לגוי גדול, שזרעו ירבה ככוכבי השמיים וכעפר הארץ וכחול אשר על שפת הים? ומה עם דבריו של משה עצמו, בתחילת ספר דברים, "ה' אלהיכם הרבה אתכם, והנכם היום ככוכבי השמים לרב" (א, י)?

התשובה הפשוטה היא שבני ישראל אכן היו רבים בהשוואה למה שהיו פעם. משה עצמו אומר זאת בפרשת השבוע הבא: "בשבועים נפש ירדו אבותיך מצרימה, ועתה שמך ה' אלהיך ככוכבי השמים לרב" (י, כב). פעם הם היו משפחה יחידה, אברהם ושרה וצאצאיהם, והנה הם אומה בת שנים עשר שבטים.

אבל - ואת זאת מבקש משה לומר בפסוק שלנו - לעומת אומות אחרות, עם ישראל עדיין קטן. "כי יביאך ה' אלהיך אל הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה, ונשל גוים רבים מפניך: החתי והגרגזשי והאמרי והכנעני והפרזי והחוי והיבוסים, שבעה גוים רבים ועצומים ממך..." (ז, א). במילים אחרות, עם ישראל היה קטן לא

רק מהאימפריות הגדולות של העולם העתיק, אלא גם מהעמים הקטנים שאכלסו את המרחב. בני ישראל התרבו בכמה סדרי גודל מאז ימי האבות, אך נותרו מעטים ביחס לשכניהם.

עתה אומר להם משה מה פירוש הדבר:

פִּי תֹאמַר בְּלִבְכֶם "רַבִּים הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִמֶּנִּי, אֵיכָה אוּכַל לְהוֹדִישָׁם?" – לֹא תִירָא מֵהֶם. זָכֹר תִּזְכֹּר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹהֶיךָ לְפָרְעָה וּלְכָל מִצְרַיִם. (ז, יז-יח)

עם ישראל יהיה הקטן מכל העמים מסיבה הנוגעת ללב קיומו הלאומי. הוא יראה לעולם כי אומה איננה צריכה להיות גדולה כדי להיות דגולה. היא אינה חייבת להיות רבת אוכלוסין כדי להדוף את אויביה. ההיסטוריה הייחודית של עם ישראל תוכיח שכדברי הנביא זכריה (ז, ו), "לֹא בְחֵיל וְלֹא בְכֹחַ פִּי אִם בְּרוּחִי, אָמַר ה' צְבָאוֹת".

עם ישראל עצמו יהיה עדות לדבר שהוא גדול ממנו. כתב הפילוסוף המרקסיסטי-לשעבר ניקולאי ברדיאייב:

בצעירותי ניסיתי לאמת את הפרשנות המטריאליסטית להיסטוריה על ידי הצמדתה לקורותיהם של עמים. אני זוכר כיצד קרסה פרשנות זו במקרה של היהודים, שגורלם נראה בלתי מתקבל על הדעת מנקודת מבט מטריאליסטית... הישרדותם היא תופעה מסתורית ומופלאה המלמדת שחיייו של העם הזה נשלטים בידי נטייה מיוחדת שנקבעה מראש, המתגברת על תהליכי ההסתגלות שמציעה הפרשנות המטריאליסטית של ההיסטוריה. הישרדותם של היהודים, חסינותם מפני

חורבנות, עמידותם בתנאים יוצאי דופן, התפקיד הגורלי שמילאו בהיסטוריה: כל אלה מצביעים על היסודות המיוחדים והמסתוריים שקורות ימיו של העם הזה מושתתות עליהם.¹

להצהרתו זו של משה יש השלכות עצומות על הזהות היהודית. לאורך סדרת השיג והשיח שלנו השנה מובלע המסר שליהודים יש השפעה החורגת מכל פרופורציה למספרם מפני שכולנו נקראים להיות מנהיגים, ליטול אחריות, לתרום, לשנות את חייהם של אחרים לטובה, להשרות שכינה בעולם. דווקא מפני שאנו קטנים, נקראנו אל הגדולה.

ש"י עגנון חיבר "פתיחה לקדיש - אחר מיטתם של הרוגי ארץ ישראל". הוא כותב בה שמלך בשר ודם אינו מרגיש בחסרונו של חייל מחייליו שנהרג, שכן "יש לו למלך הרבה כנגדו". לעומת זאת,

מלכנו מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא... בחר בנו מכל העמים, לא מפני שאנו מרובים חשק ה' בנו, כי אנו המעט מכל העמים. ומתוך אהבתו שאוהב אותנו ואנו מעטים, כל אחד ואחד מעמנו חשוב לפניו כלגיון שלם, לפי שאין לו הרבה להעמיד במקומו. נפקד חס ושלום אחד מישראל, באה פחת בלגיונותיו של המלך ובאה תשות כוח כביכול במלכותו יתברך, שהרי מלכותו חסרה לגיון אחד מלגיונותיו ונתמעטה חס ושלום גדולתו יתברך. לפיכך אנו מתפללין ואומרים אחר כל מת מישראל יתגדל ויתקדש שמיא רבא. יגדל כוח השם ולא יביא תשות כוח לפניו יתברך.²

שאלות לשולחן השבת:

- איך אנו יכולים להשפיע על העולם לטובה בעודנו עם זעיר כל כך יחסית לעמים אחרים?
- האם לדעתכם היה עם ישראל מרוויח לו היווה שיעור גדול יותר מאוכלוסיית העולם, או שיש חשיבות דווקא בהיותנו קבוצת מיעוט קטנה?
- הרב זקס כותב שכל אחד מאיתנו "נקרא אל הגדולה" ואל המנהיגות. מה אתה ואת יכולים לעשות כהיענות לקריאה זו?

האנתרופולוגית מרגרט מיד אמרה פעם: "לעולם אל תפקפקו ביכולתה של קבוצת אזרחים קטנה, מסורה ומעמיקה לשנות את העולם. אדרבה, רק קבוצות כאלו הצליחו בכך עד היום". מהטמה גנדי אמר: "גוף קטן של נפשות נחושות, בוערות באמונה בלתי נדלית בשליחותן, יכולה לשנות את מהלך ההיסטוריה"³. זו מוכרחה להיות גם אמונתנו כיהודים. אנחנו אולי המעט מכל העמים, אבל כבר הוכחנו פעמים רבות בעברנו כי כאשר אנו נענים לקריאתו של הקב"ה יש בכוחנו לתקן את העולם ולשנותו.

1 Nicolay Berdyayev, *The Meaning of History*, Transaction Publishers, 2005, 86

2 ש"י עגנון, "פתיחה לקדיש - אחר מטתם של הרוגי ארץ ישראל", בתוך כרך סיפוריו סמוך ונראה, תל-אביב וירושלים: שוקן, תשנ"ח, עמ' 238.

3 .Harijan, 19 November 1938